

עַט וְאַתִּיקָה

חידושים, הנחיות, הלכות ופרשנויות
בסוגיות של אתיקה מקצועית בעריכת דין

גיליון מס' 4 ■ טבת תש"ן ■ ינואר 1990

יוצא לאור ע"י ועדת האתיקה שליד ועד מחוז ת"א בלשכת עורכי הדין. ■ העורך: עו"ד יאיר בן-דוד
המערכת: בית הפרקליט, דניאל מריש 10 תל-אביב, 64731, טל 5-219106-03.

חברה יקרה,

פסק-הדין שניתן באחרונה בבית-המשפט המחוזי בת"א בפרשה שכונתה "הפנישה הלילית", זכה בציבור ובתקשורת להדים רבים, ויש אומרים - אף מוגזמים.

עם זאת, ככל שהדברים נוגעים לנו, ציבור עורכי-הדין, פסק-הדין הזה - המתייחס בין השאר לשלושה מחבריו (מתוכם אחד חבר המחוז) - מעורר שאלות-יסוד כבודות משקל בכל הקשור למעמדו המקצועי של עורך הדין וגבולות התערבותו בהליכי עשיית הצדק.

אין בכוונתי, מטעמים מובנים, להתייחס כאן ועכשיו לגופו של פסק-דין זה, אשר ועדת האתיקה של מחוז ת"א כבר נדרשה לו במשך ישיבות אחדות, ומן הסתם עוד תמשיך לעסוק בו בעת הקרובה. כל שברצוני לומר הוא, ששאלות-יסוד אלה, הנוגעות לשורש העיסוק בעריכת הדין, תידונה, תלובנה ותישקלנה הן בוועדת האתיקה והן בוועד המחוזי בכבוד הראש הראוי ובמלאו תשומת-הלב.

בינתיים, אף שפסק-הדין של בית-המשפט המחוזי כפוף לערעור במישור העובדתי והמשפטי, הרי ההיבטים המשמעותיים העולים ממנו צריכים להעסיק את החברים כבר עכשיו. השאלה, מהם גבולות המותר והאסור בעת ייצוג עניינו של לקוח - מן הראוי שתהיה לגנד עיניו של עורך-הדין, יום יום ושעה שעה.

עמוס נצר, עו"ד, יו"ר ועדת האתיקה

רצה הגורל, ושתי חוות-הדעת הגיעו לבסוף לידי אותו גורם, אשר הביע פליאה על הזהות המפליאה שביניהן. בבירור שנערך הסתבר כי עו"ד פלוני לא פנה לעו"ד פלונית ולא קיבל כלל את רשותה לנהוג בחוות-דעתה כפי שנהג.

בגין מעשה זה הוגשה נגד עו"ד פלוני קובלנה לבין הדין המשמעתית המחוזי. מטעמים הנוגעים לנסיבות המקרה המיוחדות, לא נגע בית הדין, במתכוון, בשאלת הפגיעה בזכויות היוצרים, אלא בחן את הנושא רק מן ההיבט ההתנהגותי של עורך הדין.

בהרשיעו את עו"ד פלוני בעבירה של עשיית מעשה שאינו הולם את מקצוע עריכת הדין, קבע בית הדין המשמעותי, בין השאר, כי המעשה "מהווה פגיעה ברמת ההתנהגות הנדרשת בין אדם לחברו" וכי "המסמך שנחתם ע"י הנאשם עלול היה להטעות אנשים זרים לחשוב שזו היא דעתו העצמאית של עורך-הדין, אליה הגיע תוך הפעלת שיקול דעתו המקצועי".

עד כאן סיפור-המעשה כפי שחובא בתיק בד"מ

עו"ד זענו"ד

שימוש ללא רשות במסמך של עו"ד עמית - פגיעה במשמעת ובזכויות היוצרים

מעשה בעורך-דין פלוני, ששימש כיועץ משפטי לחברה ציבורית, אשר נתבקש להמציא חוות-דעת משפטיות בעניין סוגיה מסויימת בתחום דיני העבודה. באותו זמן ממש, נתבקשה עורכת דין פלונית, שכיחנה במחלקה משפטית של חברה ציבורית אחרת, להכין חוות-דעת באותה סוגיה.

חוות-הדעת הכתובה שהכינה עורכת הדין פלונית נתגלגלה לידיו של עורך דין פלוני, אשר החליט לאמץ אותה. לאחר שקרא אותה והסכים עם תוכנה, הוא הדפיסה כמות שהיא, בשניוני סגנון קלי ערך, על נייר המכתבים שלו, בלי לציין כי היא מועתקת מחוות דעת אחרת, חתם עליה והעבירה לממונים עליו.

גילוי רשימת לקוחות עו"ד לפי דרישת מפקח מס אינו מהווה פגיעה בחסיון

השאלה: האם מסירת רשימת שמות של לקוחות המשרד למפקח מס הכנסה, לפי דרישתו, אינה מהווה פגיעה בחסיון המקצועי?

חוות דעת הוועדה: החסיון המקצועי, על-פי סעיף 90 לחוק לשכת עורכי הדין תשכ"א-1961, חל על "דברים ומסמכים שהוחלפו בין לקוח לבין עורך הדין". מסירת שמות הלקוחות בלבד אינה מהווה, בנסיבות המקרה, פגיעה בחסיון זה.

יש גם לזכור, כי עו"ד המנהל ספרים כדין, חייב בהחזקת כרטיסת-לקוחות, וכנישום החשוף לביקורת מס, הוא חייב להציג לפי דרישת מפקח-מס את כל ספריו, לרבות כרטיסת הלקוחות.

שכר-טירחה

אין להתנות תשלום שכ"ט במות הלקוח...

השאלה: האם רשאי עו"ד, שמונה כמנהל עזבון בצוואת לקוחו, להתנות כי שכר טירחתו בגין עבודתו למען אותו לקוח, במשך מספר שנים, ישולם לו מתוך עזבון הלקוח (המוריש)?

במלים אחרות: תשלום שכר הטירחה בגין עבודות שבוצעו עבור הלקוח כעודו בחיים, מותנה בהתקיים אירוע עתידי, שהיינו מותו של אותו לקוח. האם זה מותר?

חוות דעת הוועדה: התנאת שכר הטירחה בנסיבות שתוארו לעיל אינה מותרת מבחינה אתית. זאת להבדיל ממקרה שבו לקוח, שהינו נהנה מעזבון, מתנה עם פרקליטו כי יקבל את שכרו מתוך חלקו בעזבון, כאשר יחולק.

אסור על

יוחמר הטיפול במקרים של גביית שכר-טירחה הנמוך מהתעריף המינימלי

לאור ריבוי הדיווחים שהגיעו בעת האחרונה לוועדת האתיקה על לקיחת שכר-טירחה הנמוך מן התעריף המינימלי - בעיקר בפעולות הקשורות בעריכת הסכמי

לא היינו טרחים לספר על תיק זה, שדון לפני כשבע שנים, אלמלא מתברר כי התופעה עדיין שרירה וקיימת ואפילו בהיקף גדול יותר מבעבר.

אל ועדת האתיקה ממשיכות להגיע תלונות על העתקה בוטה של מסמכים משפטיים כגון: חוים, כתבי טענות וחוות דעת, מבלי שהמעתיקים ביקשו וקיבלו את רשות המנסחים המקוריים.

ועדת האתיקה חוזרת ומדגישה כי מעשה כזה אינו עולה בקנה אחד הן עם ההתנהגות החברתית הנדרשת מעו"ד לפי כלל 26 לכללי האתיקה המקצועית, והן עם רמת ההתנהגות הנדרשת ממי שעוסק במקצוע עריכת הדין. זאת בנוסף לפגיעה האפשרית בזכויות-יוצרים, אשר נראה לכאורה כי הן חלות גם על סוג זה של מסמכים משפטיים.

התופעה

שימוש בתואר "יועץ" או "שופט בדימוס" - אסור על נייר מכתבים של עורך דין

ועדות האתיקה של הוועד המחוזי והוועד המרכזי נדרשו באחרונה לתופעה של שימוש בתארים כגון "שופט בדימוס" או "יועץ" על נייר מכתבים של משרדים לעריכת דין.

על-פי רוב, המדובר בשופטים לשעבר, שמקצתם אף לא חידשו חברותם בלשכה, ה"מקשטיים" בשמותיהם נייר-מכתבים של משרדי עו"ד, כשלצד השמות צמוד התואר "שופט בדימוס" או "יועץ למשרד". זאת, בניגוד לאמור בסעיף 57 לחוק לשכת עורכי הדין התשכ"א-1961, הקובע:

עורך דין ישתמש לציון מקצועו כחואר "עורך דין" או כחואר רעזי מקביל שנוקבע בכללים. ובחואר זה בלבד. אין בהוראה זו כדי למנוע את השימוש כחואר אקרמאי או כחואר שדן אחד מסדיר את השימוש בו.

ועדת האתיקה שבה ומוזכרה, כי שופט שפרש מכס-השיפוט ושב לעריכת דין, אם כעצמאי ואם כשכיר או שותף במשרד, אינו רשאי להשתמש בתוארו לשעבר על נייר המכתבים של המשרד. על אחת כמה וכמה אין משרד לעריכת דין רשאי לצייין על נייר המכתבים שלו שמו של אדם שאינו חבר הלשכה, ויהיה תוארו אשר יהיה, פרט לשמות שותפים שיצאו לגימלאות או שמות שותפים שנפטרו.

תשומת לב החברים מופנית לסעיפים 7-8 לכללי האתיקה המקצועית התשמ"ו-1986, העוסקים בפרטים שעורך דין רשאי לצייין על נייר המכתבים שלו.

מכר ורישום מקרקעין - נתקבלה הן בוועד המחוזי והן בוועדת האתיקה החלטה להחמיר בטיפול עם החברים המעורבים בכך.

בוועדת האתיקה כבר הוחל באיסוף ראיות והגשת קובלנות לבית הדין המשמעתי כנגד עורכי הדין שלגביהם נתקבלו תלונות על לקיחת שכר-טיורחה הנמוך באופן משמעותי מהנקוב בתעריף המינימלי.

יורד ועדת האתיקה, עו"ד עמוס נצר, מבקש להודיש כי שמירה על התעריף המינימלי - בהתאם לחובה הנקובה בסעיף 81 לחוק הלשכה - הינה מיסודות המקצוע והיא נועדה לאפשר לחברים לעבוד בתנאי תחרות קוליניאליים והוגנים. שמירת התעריף המינימלי חשובה לא רק כדי למנוע מצב שבו אותם החברים השומרים על כללי האתיקה ועל התעריף הקבוע - יוצאים נפסדים, אלא גם כדי לאפשר לעורך הדין לתת ללקוחו שירות ברמה הולמת ובאחריות מקצועית.

הסיון

הרשאי עו"ד להעביר לצד-שכנגד העתקי

מכתבים ששלח ללקוחו?

השאלה: עו"ד שייצג לקוח, השוהה בחו"ל, בעיסוק מקרקעין, שלח ללקוחו מכתב עם יפוי כוח בלתי חוזר על-מנת שיחתום עליו, בהתאם להסכם המכר. הלקוח, שהינו המוכר בעיסוקה, לא נענה לפניות בכתב ולא חתם על יפוי הכוח.

בעקבות זאת פנה ב"כ הקונה לב"כ המוכר וביקשו לקבל את העתקי המכתבים שנשלחו למוכר על-מנת להוכיח בבית-משפט כי המוכר אינו עומד בהתחייבויותיו עפ"י ההסכם.

ב"כ המוכר ביקש את חוות דעת ועדת האתיקה, האם בהענות לדרישה זו אין משום פגיעה בחסיון המקצועי.

חוות-דעת הוועדה: בנסיבות הענין, מסירת העתקי המכתבים שהוחלפו בין עורך הדין ללקוחו בחו"ל מהווה פגיעה בחסיון המקצועי, כפי שהוא מוגדר בסעיף 90 לחוק לשכת עורכי הדין תשכ"א-1961, שזו לשונו:

דברים ומסמכים שהוחלפו בין לקוח לבין עורך דין ויש להם קשר ענייני לשירות המקצועי שניתן על ידי עורך הדין ללקוח. לא יולה אותם עורך הדין בכל הליך משפטי. חקירה או חפוש. מלבד אם ויחד הלקוח על חסיונו.

היות שכך, אין עוה"ד רשאי למסור לב"כ הצד שכנגד את העתקי המכתבים ששלח ללקוחו, אלא אם נתן הלקוח הרשאה מפורשת לכך, או שניתן צו של בימ"ש

פסק דין

הוועד המחוזי רשאי לחזור בו מהחלטה לגנוז תלונה בגין עבירה משמעתית של חבר

העובדות: נגד עורך דין פלוני הוגשה קובלנה לבית הדין המשמעתי המחוזי, שבה הואשם, בין היתר, כי ייצג נתבע בתביעת פינוי, כאשר במקביל ייצג גם את התובע בעניין דומה, מבלי לגלות זאת לנתבע.

אחת מטענות-ההגנה המקדמיות שהעלה הנאשם בבית-הדין היתה, כי בזמנו נמסר לו על-ידי ועדת האתיקה כי התלונה נדו בגין מקרה זה נגנזה, ועל כן אי אפשר לפתור אותה מחדש, קל וחומר להגיש קובלנה לבית הדין.

החלטה בית-הדין: בדחותו את טענת הנאשם, אומר בית הדין כי שיקוליו של הקובל, קרי: הוועד המחוזי, בהחלטה האם להגיש קובלנה נגד חבר אם לאו, הם עניין לפיקוח בני"צ ולא לביה"ד המשמעתי. עם זאת, השאלה, האם מותר לקובל לשנות את דעתו בעניין הגשת קובלנה, היא עמוקה הרבה יותר.

בעייה זו - אומר בית הדין - כבר נדונה בכית המשפט העליון בתיק עלי"ע 4/80 (פד"ים ב, 212). באותו עניין הוגשה קובלנה מחדש לאחר שנגנזה וביה"ד המשמעתי ובעקבותיו הארצי החליטו שאין אחרי הגניזה ולא כלום. בית המשפט העליון קבע כי אין זה ענין הראוי לשמש עילה לקביעת מסמרות: "יתכנו מקרים אשר בהם יהיה הוועד המחוזי רשאי לחזור בו מהחלטה קודמת אפילו ניתנה עליה תודעה לנאשם ולמתלונן, ויתכנו מקרים אשר בהם יש לראות את ההודעה על גניזת התלונה כסופית" (עמ' 214, שם).

העפורה

עו"ד המזמין עד-מומחה

באמצעות בהמ"ש - אחראי

אישית לתשלום שכרו

כלל רב לכללי האתיקה המקצועית התשמ"ו-1986, קובע כדלקמן:

עורך דין המוסך שירות למען לקוחו יאה אחראי כלפי וותן השירות לסיקו שכרו והוצאותיו. אלא אם כן הוחוה עם וותן השירות במפורש אחרת.

על-אף לשונו הברורה של כלל זה, עדיין נדרשת ועדת האתיקה לתלונות כנגד חברים - בעיקר אלה העוסקים בתחום הניקין - אשר הזמינו עד מומחה לצורך דיון משפטי שהם מנהלים, ומתחמקים

מתשלום שכרו, בטענה כי האחריות לכך רובצת על בית המשפט, שדרכו הוזמן העד.

ועדת האתיקה מפנה את תשומת לב החברים לכלל הנייל ומדגישה כי כל עוד לא הותנה עם העד ששכרו ישולם לו ע"י גורם אחר, חלה האחריות המלאה לתשלום שכרו על עורך הדין שגרם להזמנתו, ועליו לנקוט בכל הצעדים על מנת שהתשלום יבוצע במועדו.

עו"ד ולקוחו

ייצוג פרטי של לקוח

שהופנה ע"י הסיוע המשפטי

- אסור באותו עניין

מוסד הסיוע המשפטי נוהג, כידוע, להפנות מדי שנה אלפי תיקים למשרדים פרטיים לשם טיפול משפטי בעניינים של נזקקים, כאשר שכר הטירחח מכוסה ע"י המוסד עצמו.

מתברר, כי יש מקרים בהם לקוח שהופנה לעורך דין מטעם הסיוע המשפטי, והטיפול בעניינו הסתיים בערכאה הראשונה, מבקש מעורך-הדין לייצגו באופן פרטי אם בערעורו ואם בהליך אחר הקשור להליך המקורי.

לדעת ועדת האתיקה, בהענות כזו לפניית הלקוח יש משום תחרות בלתי הוגנת בהשגת עבודה, והתנהגות בלתי הולמת מצד עורך הדין. הוועדה סבורה כי חבר המקבל תיק מן הסיוע המשפטי אינו רשאי, באותו התחום המקצועי שבו קיבל את הטיפול, לשנות את מעמדו ולהפוך לפרקליט פרטי בשכר של הלקוח שהופנה על-ידי הסיוע המשפטי.

עו"ד ונכדו עו"ד

אין לחייב עורך-דין

שערך צוואה

ליתן תצהיר לקיומה

השאלה: בעת עריכת צוואה משמש, על-פי רוב, עורך הדין כאחד העדים לצוואה. כאשר מוגשת לבית המשפט בקשה לקיום הצוואה, נדרש תצהיר של עד לצוואה, על מנת שיצהיר כי המצווה עשה אותה מרצונו הטוב והחופשי, ללא לחץ ובהיותו בדעה צלולה. בדרך כלל, נותן תצהירי הוא עורך הדין שערך את הצוואה ושימש כאחד העדים בה.

ולעדת האתיקה נדרשה לשאלה, מה קורה כאשר עורך-הדין הזה מסרב לתת תצהיר כאמור, לבקשת מי

שדרוש את קיום הצוואה, בין אם זה הנהנה עצמו או עורך דין אחר המייצג אותו. השאלה היא חשובה ביותר כאשר עוה"ד עורך הצוואה הוא העד היחיד שהינו בר-השגה לצורך העניין.

חוות-דעת הוועדה: עורך הדין העורך צוואה ומשמש בה כעד, אינו חייב לתת תצהיר בגין צוואה זו ואין עליו כל חובה אתית לעשות כן. בהעדר הסכמה מצדו, ניתן לבקש מבהמ"ש לזמן את עוה"ד כעד לדיון, ואז-אז יהיה הוא חייב להופיע ולהעיד על נסיבות עריכת הצוואה ומצבו הנפשי של המצווה.

מעשה שהיה

הרשאי עו"ד לערוך הסכם

לעיסקה בלתי חוקית גם

כאשר הצדדים מסכימים לכך?

השאלה: עורך דין נתבקש לערוך חוזה שכירות בקשר עם נכס שהמשכיר אינו בעליו ולמעשה פלש אליו. המדובר הוא בנכס השייך למינהל מקרקעי ישראל, ושני הצדדים להסכם, הן המשכיר והן השוכר, מודעים היטב למצב הבעלות ולסיכונים בעיסקה.

עורך הדין שנתבקש לערוך את הסכם השכירות, ניסח נספח להסכם, לפיו הוא הסביר לצדדים היטב את המצב המשפטי של הנכס ואת הסיכונים שהם נוטלים על עצמם בהתקשרות, וכי למרות זאת הם עומדים על עריכת ההסכם. עוד נכתב ב"נספח" כי הצדדים משחררים את עוה"ד מכל אחריות לכל תוצאה שהיא כתוצאה מההתקשרות ביניהם, וכי במקרה של סיכול החווה הם יימנעו מלהגיש נגדו כל תביעה או תלונה בגין מעורבותו בעריכת ההסכם.

עורך הדין פנה אל ועדת האתיקה בבקשה לחוות-דעת, האם ה"נספח" שהכין, ואשר עליו יחתמו הצדדים בעת החתימה על ההסכם העיקרי, מכשיר את ביצוע העיסקה על דיו.

חוות דעת הוועדה: ה"נספח" להסכם, אשר נשלח על ידי עוה"ד לעיון הוועדה, נערך במטרה "לכסות" את מערכת היחסים שבין שני הצדדים לעיסקה, מחד-גיסא, ובין שניהם לעוה"ד, מאידך גיסא - ובמישור זה אולי די בו.

אולם, אין ב"נספח" זה כדי לגרוע מהעובדה שלמעשה מסייע עוה"ד בידי הצדדים לערוך עיסקה בלתי חוקית. עיסקה כזו הינה בעלת נפקויות שליליות הן בהקשר לדיון הכללי והן בהקשר לבעלים האמיתיים, ועל כך אין ה"נספח" נותן תשובה או פתרון.

לאור האמור לעיל, אין הוועדה מוכנה לתת "הכשר" לביצוע העיסקה.